

УДК 331.5 (477)

О.М. Козак, аспірант THEU

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК РИНКІВ ПРАЦІ І ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглядається питання диспропорції попиту і пропозиції праці на ринку праці України. Обґрунтовано необхідність планування потреб ринку у працівниках певного фаху як напрямку підвищення рівня зайнятості в Україні.

Ключові слова: *ринок праці, ринок освітніх послуг, зайнятість, безробіття, випускники, спеціальність.*

В умовах нестабільного розвитку економіки особливої актуальності набирає проблема ефективної зайнятості населення і запобігання масового безробіття. Сучасне виробництво внаслідок застосування новітніх технологій, гнучких та динамічних форм організації праці урізноманітнює характер праці, ставить нові вимоги до працівника, зокрема, підвищення його функціональної мобільності, адаптаційних можливостей, ініціативності та самостійності в роботі.

Проблема взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг є важливою та актуальною сьогодні. Без її вирішення неможливе формування якісно нової робочої сили, забезпечення кваліфікованими кадрами економіки країни.

Потреба дослідження проблем взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг впливає із принципових засад формування обох ринків. Теоретичні положення функціонування ринку праці висвітлено в працях Г. Агабекяна, Д. Богині, Т. Петрової та ін. Питанням діяльності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг значну увагу приділяють такі відомі вітчизняні й зарубіжні вчені, як М. Карлін, О. Кратт, В. Куценко, А. Панкрухін, Р. Патора та ін. Водночас характеристика механізму взаємодії ринку праці й ринку освітніх послуг є дискусійною в теоретичному плані, а управління цим взаємозв'язком є недостатньо розробленим і застосованим на практиці.

Метою роботи є аналіз взаємозв'язку ринків праці та освітніх послуг як головного напрямку підвищення рівня зайнятості в Україні.

Диспропорція між попитом і пропозицією робочої сили закладається вже на рівні підготовки фахівців у навчальних закладах. Так, станом на 1 січня 2008 р. заявлена потреба підприємств становила майже 14 тис., а випущено вітчизняними ВНЗ у 2006-2007 р. 470 тис. молодих фахівців, з-поміж яких за держзамовленням навчалось понад 40%.

Нааявність великої кількості молодих людей, які не мають роботи викликає напруження в суспільстві, яке негативно впливає на криміногенну ситуа-

цію, поширення наркоманії, інших негативних явищ. Відсутність у молодих людей стабільного заробітку утримує їх від створення сім'ї та народження дітей. Це є однією з головних причин демографічної кризи, яка охопила Україну.

На сьогодні в Україні налічується 350 закладів вищої освіти III–VI рівня акредитації (університети, інститути, академії) на 46,1 млн. населення [3]. У той же час ціла низка розвинутих країн Європи мають зовсім інше співвідношення в освітній підготовці вищої школи та використання трудового потенціалу, що відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Країна	Кількість вищих навчальних закладів	Чисельність населення, млн. чол.
Англія	96	48,5
Франція	78	49,4
Італія	65	66,5
Іспанія	47	30,0
Польща	11	49,0
Україна	350	46,1

Крім того, ринок освітніх послуг, який обслуговують, крім вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації, ще й 511 закладів I–II рівнів, не готовий повністю задовольнити попит роботодавців у кадрах та оперативно реагувати на зміни їхніх потреб.

Проте турбує не стільки кількість закладів, скільки можливість ефективного їх функціонування, їхня відповідність планам професійної підготовки спеціалістів за європейськими та міжнародними стандартами. Сьогодні роботодавці зацікавленості не тільки у фахівцях, а насамперед у висококваліфікованих працівниках, які володіють новітніми технологіями, знають сучасну техніку й обладнання.

Істотною є також невідповідність потреби ринку праці у фахівцях з вищою освітою обсягам їх підготовки, оскільки зараз в системі вищої освіти орієнтуються передусім на необґрунтований попит молоді на певні модні спеціальності, а не на потреби економіки. Це призводить до випуску навчальними закладами фахівців з вищою освітою в обсязі, який більш як удвічі перевищує випуск робітничих кадрів, тимчасом як серед працюючого населення спеціалісти становлять менше половини зайнятих. Наслідком цього є зростання безробіття серед випускників вищих навчальних закладів, збільшення соціальної напруженості в суспільстві.

Значна частина випускників після закінчення вищого навчального закладу працює не за фахом. А це, знову ж таки, є свідченням неадекватності потреб ринку праці та ринку освітніх послуг. Робота не за спеціальністю змушує випускника здобувати вищу освіту за іншим напрямом, і вже через 2-3 роки він втрачає первинну кваліфікацію.

Найбільшу частину безробітної молоді становлять бухгалтери, економісти, фінансисти (29,79%), психологи, педагоги (15,21%), юристи, правознавці (11,46%), меншу частину – менеджери, адміністратори (7,29%), інженери (5,42%) та медичні працівники (5,21%). Така картина є наслідком надлишкової підготовки спеціалістів за цими професіями, що спричиняє дисбаланс між попитом та пропозицією і свідчить про потребу зміни структури набору студентів вищими навчальними закладами, зокрема для підготовки та перепідготовки за такими спеціальностями, які мають попит на ринку праці [2].

Минулорічна вступна кампанія дає змогу скласти рейтинг спеціальностей, які користуються найбільшим попитом в абітурієнтів:

- Менеджери з продажу і закупівель;
- Програмісти, веб-дизайнери, фахівці з телекомунікацій;
- Банківські службовці, бухгалтери;
- Керівники відділів, керівники;
- Рекламисти, маркетологи, бренд-менеджери;
- Дизайнери інтер'єру, архітектори;
- Фахівці з піар технології, поліграфісти, журналісти;
- Інженери, провідні фахівці;
- Юристи, адвокати;
- Вчителі, викладачі вузів;
- Перекладачі;
- Артисти, музиканти.

Гострою проблемою для економіки України стало кадрове забезпечення на великих підприємствах. На них постійно є вакансії на робочі професії. Необхідні газозварювальники, токарі, інженери всіх напрямків, електрозварювальники, всі будівельні спеціальності – каменярі, кранівники, столяри-верстатники. Економіка України сьогодні потребує фрезерувальників, операторів комп'ютерного набору і будівельників, а зовсім не юристів, економістів і дизайнерів. Саме представники цих професій є найзатребуванішими професійно-технічними спеціалістами. На сьогоднішній день не вистачає навіть водіїв трамваїв і тролейбусів, попри те, що навчають цій професії безкоштовно. У дефіциті швачки – їх ринок праці потребує в кількості понад 40 тисяч.

Окрім робочих спеціальностей необхідні високопрофесійні працівники у сфері машинобудування (інженерно-технічні спеціалісти), будівництва (девелопери, маркетологи, головні інженери і головні архітектори проєктів), торгівлі (менеджери середньої і вищої ланки, мерчендайзери, супервайзери тощо). У зв'язку з інтеграцією західних компаній підвищився попит на фінан-

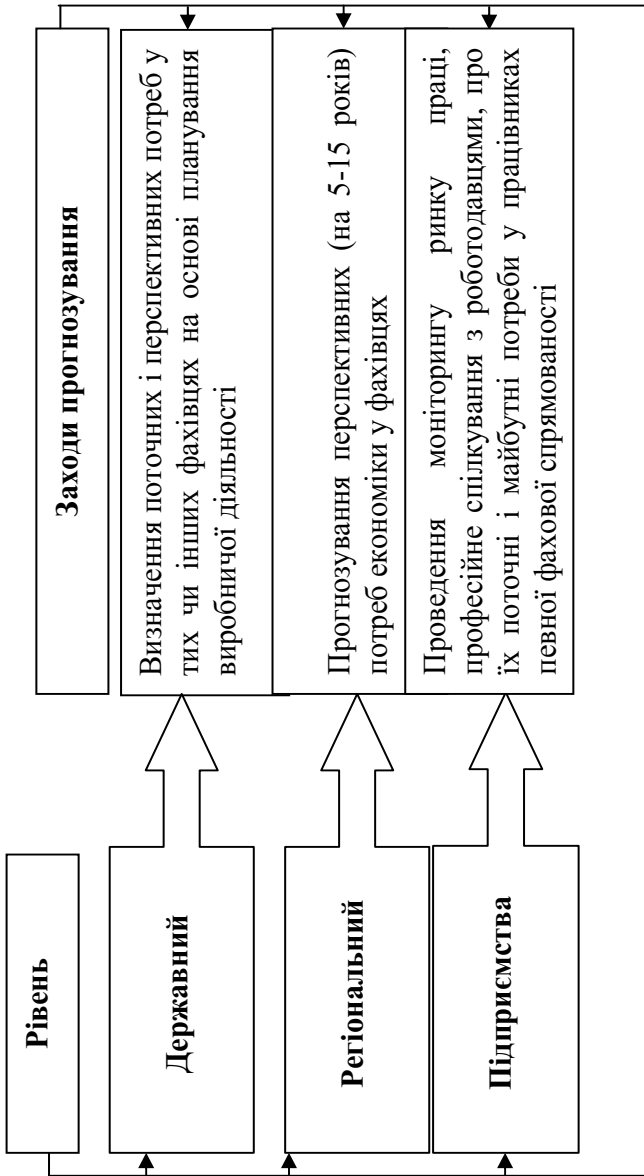

Рис. 1. Схема прогнозування потреб ринку упрацівників певного фаху

систів зі знанням англійської мови та досвідом роботи з корпоративними інформаційними системами, на висококваліфікованих працівників у сфері інформаційних технологій [6].

У справі вирішення проблеми безробіття надзвичайно важливим є середньо- та довгострокове прогнозування кадрових потреб української економіки. Прогнозування перспективної потреби ринку праці у працівниках певного фаху необхідно проводити на трьох рівнях (рис. 1).

На підставі аналізу сукупності статистичних і аналітичних даних розроблятимуться ґрунтовні прогнози професійної структури попиту на ринку праці, поточної і перспективної потреби в працівниках певного фаху. Прогнозами забезпечуватимуться органи державної влади, навчальні заклади, центри зайнятості, громадськість. Ці прогнози мають визначити професії і спеціальності, за якими необхідно проводити підготовку спеціалістів, а також стати основою профорієнтаційної роботи в державі. Відповідно до цього навчальні заклади визначатимуть спеціальності, за якими слід розвивати навчання, а держава здійснювати цільове замовлення саме фахівців, які потрібні на ринку праці сьогодні, завтра і післязавтра.

Список використаних джерел

1. Ляльк А.М. Взаємозв'язок ринку освітніх послуг і ринку праці: проблеми та способи їх вирішення // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. – №12. – С. 22-24.
2. Ортікова Н.В. Мотиваційна готовність випускників ВНЗ до праці // Ринок праці та зайнятість населення. – 2009. – №3. – С. 14-17.
3. Черніченко Г.О., Шаульська Л.В. Попит на освітні послуги: шляхи наближення до потреб роботодавців // Університетські наукові записки. – 2007. – №3 (23). – С. 224-230.
4. www.ukrstat.gov.ua.
5. www.mon.gov.ua.
6. www.profosvita.org.ua.

Annotation. *The question of disproportion demand and supply of labour at the market labour in Ukraine is examined in the article. It is indicated on the necessity of planning market necessities in the workers of certain profession as to direction increase level of employment in Ukraine.*

Key words: *labour-market, market of educational services, employment, unemployment, graduating students, specialty.*